

NOVIČE

kmetijskih, rokodelnih in narodskih reči.

Odgovorni vrednik *Dr. Janez Bleiweis.*

Tečaj IX.

O sredo 13. veliciga serpana (poznoletna) 1851.

List 33.

Narodska pesmica iz Liburnie.

(Zapisana kakor čujena.)

Brala je devojka
Cvet rumen po gori;
Pribrala se ona
Suhomu javoru.
Pod javorom junak
Kru¹⁾to ranjen leži;
Junak dvigne glavu,
Devojka zbegne; —
»Ne beži devojko,
»Leči²⁾ rane moje!
»U mojem dolamu³⁾
»Dva su žepa svilna,
»U jednomu mi je
»Prsten i jabuka;
»U drugomu mi je
»Svilna jakanica⁴⁾
»Prsten i jabuka
»Neka bude tebi;
»Svilnu jakanicu
»Sveži rane moje«.

Kaj je žabica pri goveji živini?

Žabica, ovčič in sajovec so triimena, sploh med slovenskim ljudstvom znane, s katerimi večji del govejih boleznin kerstijo. Če boleznin ni ovčič ali sajovec, je pa žabica; — to je trojica boleznin.

Od ovčiča in sajovca smo že večkrat govorili in razjasnili: ktere boleznin zapopadeta. Treba je, da tudi žabico enkrat pretresemo in preišemo: za kakošne boleznin to imé veljá, ktero nevedni vrači rabijo, ki le po imenih živino „cajtajo“, brez da bi prav vedili za sedež in lastnosti boleznin, kakor tudi za vzroke ne, iz kterih izvirajo, in za zdravila, s kterimi se ozdravljajo.

Preišimo narpoprej, kaj si ljudje sploh mislijo: od kod da žabica pride?

Žabica pride — mislijo ljudje — po neki majhini kakor leča veliki, uši podobni, rudeči živali, ktero živina večidel na paši požre ali živo ali zmučkanu med zobmi, in po kteri zbolí. Ker se ta žival nekterim „majhni žabi“ podobna zdi, jo „žabico“ imenujejo, in po nji je boleznin, ktero napravi, imé „žabica“ (žabca) dobila.

Ko je živina to žival živo požerla — pravijo — začne divjati, teško sope, je nepokojna, se na tla meče in okoli sebe bje. Je pa mertvo požerla, postane žalostna in klaverna, vamp se ji napne, blato zapre, ne je in ne prežvekva, ima merzle ušesa itd. Ako

se ji berž ne puša na ušesih ali pod repam (kar imenujejo „žabico rezati“ in „žabco tepsti“, če se narezane ušesa ali rep s šibico tepó, da kri bolj tēče), se nabere veliko kerví v podobi kervavih klobás v čevih, če je živina žabico živo požerla, — če pa mertvo, se nabere kri v ritniku, ktera se mora naglo iztrebiti, kar imenujejo „žabico trebiti ali dreti“. — Zraven tega rabijo še druge reči: v več krajih vjamejo zeleno žabico, kar se mora pa pred sv. Jurjem zgoditi, jo potem posušé in žabčini živini noter dajo; kjer nimajo zel. žabice, dajo navadno mertvo žabo na jesihu ali laškim olju; — dajejo tudi drož, kislīga zélja in več družih reči.

Scer je več sort žabice znanih, namreč ušesna, glavna, ledna, suha, mokra ali napeta. Ušesna in glavna je tista, kadar ima živina merzle ušesa, glavo pobesi, divjá itd.; — ledna, kadar je križ vroč, se v ledju ali ritniku kri nabera; — suha, če je živina zaperta in gré le malo suhiga blata od nje; — mokra ali napeta, kadar je vamp zlo napet, ker mislijo, da je po vodenim sopuhu napet.

To so navadne misli zastran žabice. Ne čudimo se, da je velika zmešnjava v teh rečeh med našim ljudstvom. Saj ni od nikdar praviga poduka poprej imelo.

Vsak, praviga živinozdravništva pale nekoliko izučén človek lahko iz rečeniga zapopade, da žabica ni nobena posebna boleznin, ampak da je navadna boleznin vampa (Wanst), devetogubnika (Löser) ali čev, zlasti ritnika (Mastdarm), pri kteri živino napenjati začne in se ji blato zapre, včasih se kerví v ritniku nabere, ktera se pa večkrat še le po sirovim seganju v ritnik napravi, če segač z nohtmi in sploh s silnim praskanjem po ritniku žilice predere, da začne kri teči. Kar je sirov segač le sam storil, pride potem boleznin v krivico!

Umni zdravniki imenujejo to boleznin, ktero nevedni mazači „žabico“ kerstijo, napenjanje ali po zabasanim vampu ali devetogubniku, ali po zapertih čevih, ali pa kervomočnost v ritniku.

Začne se pa ta boleznin večidel po napčni klaji, ali pijači, ali na paši, ali v hlevu, brez da bi ravno treba bilo povžitiga merčesa dolžiti, od kteriga večidel ni duha ne sluha.

Ozdravljanje je le tisto pravo, ki si prizadeva vamp in čeva nedležniga zapopadka izprazniti, kakor „živinozdravništvo“ pri napenjanju, grizenju in zapertih čevih učí. Če kri zlo proti pljučam in možganim sili, kar se pri napenjanju rado primeri, je treba pušati iz vratne velike žile, pa ne iz ušes ali repa, kar pri goveji živini nič ne zda in je le prazna igrača, kakor da bi hotel kožuh umiti, pa ga ne zmočiti. Naj se tedaj nihče ne da s praznimi in vražnimi mislimi zastran „žabice“ motiti. Preč tedaj s tem praznim imenam, in poprimimo se tacih, ki boleznin prav zaznamvajo.

¹⁾ Kru¹⁾to, hudo, silno. ²⁾ Leči, celi, ozdravi. ³⁾ Dolama, poveršno možko oblačilo. ⁴⁾ Jakanica (po turškim jaka) robec ali ruta vratna.